

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ՝
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒՄ
(ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ)

Բանալի բառեր՝ Գիրք, տպագրություն, հայոց պատմություն, էլեկտրոնային շտեմարան, թվայնացում:

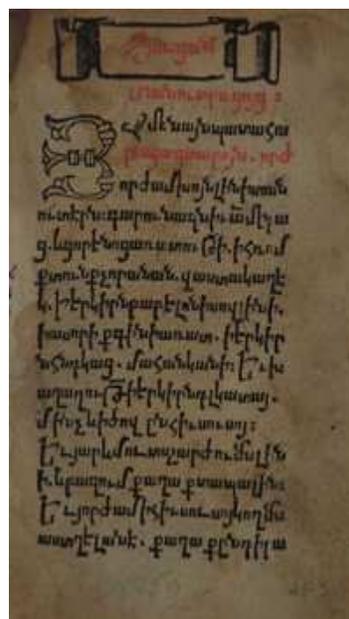
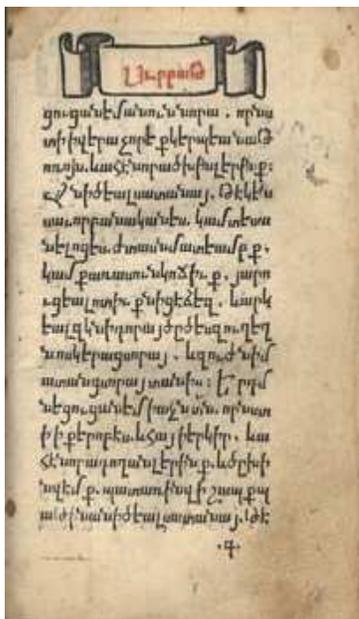
Key words. Book, Printing, Armenian history, Electronic catalogue, Digitization

Գիրքը՝ որպես տեղեկատվության փոխանցման կարևորագույն արժեք, գնահատված է եղել բոլոր ժամանակներում: Հասարակության պատմական զարգացմանը զուգահեռ այն կատարել է տվյալ ժամանակահատվածի ձեռքբերումներն ապագա սերունդներին փոխանցելու բարդ գործառույթը, ինչը հնարավորություն է տվել ճիշտ գնահատելու անցյալը: Այս երևույթն առավել ընդգծվում է, երբ անդրադարձ ենք կատարում հայ գրքարվեստի պատմությանը: Տարբեր դարաշրջաններում, երբ հայ ժողովուրդը գոյատևման համար կառչել է փրկության ակունքներից, գիրքը և գիրը հանդես են եկել իրենց ազգափրկիչ առաքելությամբ՝ ապագա սերունդներին ի պահ տալով պատմական փաստերը, գիտական ձեռքբերումները, գրական-գեղարվեստական պատկերացումները:

Հայ գրքի պատմությունը զուգահեռվել է հայ տպագրության պատմությանը, ինչը Ռ. Իշխանյանի բնութագրմամբ՝ «...հեղաշրջիչ է եղել մարդկության պատմության մեջ»: Հայ գրատպության պատմությունն անցել է զարգացման տարբեր փուլերով, որի ընթացքում ձևավորվել են տպագրական արվեստի որոշակի սկզբունքներ: Յուրաքանչյուր դարաշրջան ինքնատիպության իր շեշտն է դրել հայ գրքարվեստի ձևավորման բարդ գործընթացում՝ հնարավորություն ընձեռելով հաջորդ սերունդներին կատարելագործելու տպագրության արվեստը: Նշենք, որ Գուտենբերգի գյուտը Գերմանիայից

անցել է Իտալիա և Հոլանդիա (1465), Շվեյցարիա և Չեխիա (1468), Բելգիա և Իսպանիա (1473): 15-րդ դարի երկրորդ կեսին գրեթե ամբողջ Եվրոպան արդեն տիրապետում էր տպագրության արվեստին:

Հայ գրատպության սկիզբ համարվում է 1512 թվականը, երբ լույս են տեսել առաջին հնատիպ գրքերը: Վարկածներ են եղել, որ 1512 թվականից առաջ եղել են հայատառ հատվածներով տպագիր գրքեր, սակայն այդ վարկածները պատմական ստույգ քննության արդյունք չեն¹:

Մինչև 19-րդ դարի առաջին կեսը հայ առաջին տպագիր գիրք համարվել է Աբգար Թոխաթեցու «Սաղմոսարան»-ը (1565թ.): Սակայն նույն 19-րդ դարի երկրորդ կեսին արդեն ի հայտ են եկել հիշատակումներ 1512-1513թթ հրատարակությունների մասին, որոնցով էլ ձևավորվել է հայ տպագիր գրքի պատմությունը²: Կատարված համեմատությունները հաստատել են, որ

¹ Այս հարցի շուրջ հիմնավոր ուսումնասիրությունները տես Լևոնյան Գ., Հայ գիրքը և տպագրության արվեստը, Ե., 1958, Իշխանյան Ռ., Հայ գրքի պատմություն, Ե. 2012:

² Առաջին տպագիր գրքերի մասին հիշատակումների մասին տես Բազմավեպ, Վենետիկ, 1865, էջ 221 (հոդվածի մեջ Ղևոնդ Ալիշանն առաջին անգամ հիշատակել է «Աղթարք»-ը), Զարբհանայան Գ., Հայկական մատենագիտություն, Վենետիկ, 1883, էջ 20 (հեղինակը հիշատակել է «Աղթարք»-ի և «Ուրբաթագրքի» մասին): Գովրիկյան Գրիգոր, Հանդես ամսօրյա, Վիեննա, 1889, էջ 209-212 (առաջին անգամ հիշատակվել է «Պարզատումար»-ը), Խապայան Ս., Արևելք, Կ. Պոլիս, 1890 (առաջին անգամ հիշատակվել է «Տաղարան»-ը):

առաջին հնատիպ գրքերն ունեն նույն տառատեսակը, թղթի որակը, շարվածքը, ինչն էլ թույլ է տվել հաստատելու, որ նրանք պատկանում են նույն ժամանակահատվածին և նույն տպագրիչի արտադրանքն են: Սկզբնական շրջանում եղել են վարկածներ, որ առաջին տպագիր գիրքը «Պարզատումար»-ն է, իսկ ավելի ուշ ճշտվել է, որ «Ուրբաթագիրք»-ն է³: Ճշտվել է նաև տպագրիչը՝ Հակոբ, որն իրեն անվանել է Մեղապարտ, վայրը՝ Վենետիկ, տարեթիվը՝ 1512-1513:

Արդեն իսկ պարզ է, որ հայ գրքարվեստի պատմության ձևավորումը տեղի է ունեցել պատմական Հայաստանի սահմաններից դուրս: Պատճառներից մեկը բուն հայկական տարածքներում առկա սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական իրավիճակն էր⁴, որի արդյունքում մեծ չափերի էր հասնում արտագաղթը: Երկրորդն այն էր, որ եվրոպական տարբեր քաղաքներում ձևավորված հայկական գաղթօջախները յուրացնում էին տվյալ երկրի ձեռքբերումները, մասնակցում էին այդ երկրի քաղաքական, սոցիալական, տնտեսական, մշակութային հարցերի կարգավորման և զարգացման գործընթացին, այդ ամենը ծառայեցնում հայ ժողովրդի և սեփական գաղթօջախի շահերին: Փաստենք հետևյալը. Աբգար Դ-ի Թոխաթեցին Կ. Պոլսում հայերեն գիրք է հրատարակել դեռևս 1568թ, իսկ նույն Կ. Պոլսում թուրքերեն առաջին գիրքը տպագրվել է 1729թ.: Իրանում հայերեն առաջին գիրքը տպագրվել է 1638թ., երբ Միջին Արևելքում դեռևս տպարան գոյություն չունեին, իսկ պարսկերեն առաջին գիրքը տպագրվել է 1830թ.: Փաստերը խոսում են այն մասին, թե ինչ կարևոր նշանակություն է ունեցել գրքի տպագրությունը հայ իրականության մեջ:

Հակոբ Մեղապարտից հետո հայ գրքարվեստի պատմությունը բուռն զարգացում է ապրել Վենետիկում, Կ. Պոլսում, Հռոմում, Լվովում և այլուր: Նրա գործը շարունակել է Աբգար Թոխաթեցին, որը 1565թ. հրատարակել է «Խառնայվնթուր տումարի գեղեցիկ և պիտանի» գիրքը, իսկ նույն թվականի վերջում՝ «Մաղմոսարանը»: Նա, իսկ հետո նրա որդին՝ Սուլթանշահը, հայ գրքարվեստի և գրատպության պատմությունը հասցրել են որակական նոր մակարդակի: 1567-1568թթ Կ. Պոլսում լույս են տեսել «Փոքր քերականություն», «Տոնացույց», «Աղօթամատոյց (Ժամագիրք)-Պատարագամատոյց», «Մաշտոց» գրքերը: Հռոմում հայ տպագրությունը սկզբնավորած Սուլթանշահը՝ Աբգար

³ Ավելի մանրամասն տես Ռ. Բշխանյանի ուսումնասիրությունը:

⁴ Հայ գրատպության ձևավորման պատմական ակունքների մասին տես «Հայ ժողովրդի պատմություն: Սկզբից մինչև մեր օրերը», Երևան, 1975, Մելքոնյան Աշոտ, Հայոց պատմություն, Երևան, 1998:

Թոխաթեցու որդին, 1579թ. ձուլել է տալիս հայերեն տառեր և կատարում փորձնական տպագրություն, որը բանասերները անվանում են Յայտարարություն⁵: Իսկ 1584թ. տպագրել է «Տոմար Գրիգորեան»-ը:

16-րդ դարում տպագրվել է 17 անուն գիրք, որից 8-ը՝ Վենետիկում, 6-ը՝ Կ. Պոլսում, 3-ը՝ Հռոմում:

17-րդ դարում հայ գրքարվեստն ու տպագրությունը զարգացում են ապրել՝ ընդլայնելով աշխարհագրական տարածքները: Չնայած այդ ժամանակ բուն Հայաստանում սոցիալ-քաղաքական վիճակը չափազանց ծանր էր, սակայն այս դարաշրջանում ծաղկում է ապրել մշակույթը, պատմագրությունը, գրականությունը, մատենագրությունը: Առաջադրված նորանոր պահանջների արդյունքում նոր որակական փուլ է մտել գրատպության արվեստը: Ինչպես նշում է Ռ. Իշխանյանը՝ «Այս դարի երկրորդ կեսում էր, որ հայ գրքի տպագրությունը անջատ, ընդհատվող պոռթկումներից վերածվեց մշտական անընդմեջ մի գործողության, որ այդպես շարունակվելով՝ հասավ մեր օրերը»⁶:

17-րդ դարում տպագրվել է 165 գիրք: Տպագրական օջախներ են դառնում Հռոմը (38 գիրք), Վենետիկը (32 գիրք), Ամստերդամը (40 գիրք), Լվովը (3 գիրք), Փարիզը (2 գիրք), Մարսելը (20 գիրք), Նոր Ջուղան (12 գիրք), Կ. Պոլիսը (2 գիրք), Լիվոռնոն (1 գիրք), Ջմյուռնիան (1 գիրք), Լայպցիգը (1 գիրք), Սուչավան (1 գիրք), Պադուա (1 գիրք) և այլ քաղաքներ: Կարելի է վստահ նշել, որ ի տարբերություն նախորդ դարի՝ 17-րդ դարը աչքի է ընկնում տպագրված գրքերի առատ քանակով:

18-րդ դարում տպագրվում է ավելի քան 800 գիրք: Նշանակում է՝ հայ գրքարվեստի պատմությունն ընթանում է բնական հունով: Գիրքը դառնում է անհրաժեշտություն հայ իրականության մեջ: 18-րդ դարի գրատպության պատմության ամենաակնառու փաստն այն է, որ այն սկզբնավորվում է Վաղարշապատում, ուր 1772թ. Սիմեոն Երևանցի կաթողիկոսի ջանքերով հիմնադրվում է տպարան, իսկ ավելի ուշ՝ թղթի գործարան, ինչը հնարավորություն է տալիս զարգացնել հայ գրատպությունը բուն Հայաստանում: Դա խթան է հանդիսանում մշակույթի, հատկապես գրքարվեստի զարգացման համար:

19-րդ դարում հայ գրքարվեստի պատմությունը զարգացման նոր մակարդակ է թևակոխում՝ կապված Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանի կազմի մեջ մտնելու, սոցիալական, տնտեսական կայուն իրավիճակի և մշակույ-

⁵ Այս «Յայտարարություն»-ը հայտնաբերել է Գ. Գալեմբյարյանը: Տես Հանդես ամսօրյա, Վիեննա, 1914, էջ 17-22:

⁶ Իշխանյան Ռ., Հայ գրքի պատմություն, Ե. 2012, էջ 32:

թային կյանքի աշխուժացման հետ: Շատանում են տպարանները, որոնք ընդգրկում են աշխարհագրական նոր տարածքներ, ինչն էլ ավելացնում է տպագրված գրքերի քանակը: Կարելի է պնդել, որ 19-րդ դարից գրատպության արվեստը մտնում է ժողովրդի առօրյայի մեջ, իսկ գիրքը դառնում է պահանջված հասարակական տարբեր խավերի կողմից: Զարգացման այս տենդեցը շարունակվում է 20-21-րդ դարերում՝ ընդգծելով գրքի արժեքը մեր իրականության մեջ: 19-րդ դարում աշխարհի տարբեր վայրերում տպագրվում է մոտ 9200 հայերեն կամ հայերեն ելից տվյալներ պարունակող գիրք, 20-րդ դարում՝ այդ թիվը հասնում է շուրջ 80.000-ի, իսկ 21-րդ դարում՝ շուրջ 29.000 գիրք: Վիճակագրական այս պատկերն ինքին խոսում է հայ գրքարվեստի օրինաչափ զարգացման որակական հատկությունների մասին:

Հայ գրքի պատմության համատեքստում կարևորվում են տարբեր ժամանակաշրջաններում ստեղծված գրացուցակները կամ գրքի մատենագիտությունները, որոնք լավագույնս պատկերացում են տալիս հայ գրքի և գրատպության անցած ուղու մասին: 19-րդ դարում հայ գրքի մատենագիտության պատմությունը թևակոխում է նոր գիտական փուլ՝ մատենագիտական ցանկերը ներկայացնելով որոշակի վերլուծություններով: Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության անդամ Իգնատիոս Փափագյանը կազմում է 1565-1800թթ տպագրված հայերեն գրքերի ցուցակ, որը մնում է անտիպ, բայց անտիպ այս աշխատանքը դառնում է Գ. Զարբհանայանի «Հայկական մատենագիտություն» գրքի հիմքը: Այսպես սկզբնավորվում է հայ տպագիր գրքի մատենագիտության պատմությունը, որը հետագա տասնամյակներում հսկայական առաջընթաց է ունենում: Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության անդամները պարբերաբար տպագրում են մատենագիտական ցանկեր, որոնցում ներկայացնում են իրենց մոտ պահվող, ինչպես նաև իրենց հրատարակած գրքերը: Հայ գրքի մատենագիտության պատմության մեջ ակնառու են դառնում այնպիսի անհատներ, ինչպիսիք են Ստ. Նազարյանը, Ալ. Խուդաբաշյանը, Հովհ. Շահխաթունյանը, Գ. Զարբհանայանը, Գ. Գալեմքարյանը, Գ. Լևոնյանը, Մ. Պոտոլոյանը, Մ. Միանսարյանը, Ղ. Ալիշանը, Ա. Ղազիկյանը, Հ. Անասյանը, Հ. Պետրոսյանը, Ա. Բաբայանը, Հ. Կոստիկյանը, Ն.

Ոսկանյանը, Ռ. Իշխանյանը և այլք: Նրանց կազմած մատենագիտությունների կամ մատենագիտական ցանկերի շնորհիվ հայ իրականության մեջ ձևավորվում են «ազգային», «գիտական» մատենագիտություն հասկացությունները, ինչն էլ այսօր հնարավորություն է տալիս պատկերացում կազմել տպա-

գրված գրքերի քանակի, որակի, տպագրական նրբությունների, գտնվելու վայրի և այլ կարևոր գործոնների մասին⁷:

Հայ գրքի մատենագիտության պատմությունը որակական նոր փուլ է մտնում, երբ Ալ. Մյասնիկյանի անվան հանրապետական գրադարանում 1946թ. ձեռնամուխ են լինում հայ գրքի ամբողջական մատենագիտության կազմման աշխատանքներին: Պետք է մեկ ամբողջականության մեջ ներառվեր և ներկայացվեր հայ տպագիր գիրքը: Առաջին հատորը պետք է ներառեր 1512-1800թթ տպագրված հայ հնատիպ գրքերը: Սակայն որոշ ժամանակ անց աշխատանքները դադարեցվում են, քանի որ բացակայում էին համապատասխան աշխատանքային պայմաններն ու միջոցները: 1958թ. Հայաստանի կուլտուրայի մինիստրության որոշմամբ վերսկսվում են աշխատանքները, գիտխորհրդին ներկայացվում են որոշ թեզիսներ և կանոնադրություն, որոնք սակայն մերժվում են՝ մինիստրության ծրագրերին չհամապատասխանելու պատճառով: Հատկապես գրքի կառուցվածքի, գրքերի նկարագրության հարցերը լուրջ քննարկումների նյութ են դառնում: Կանոնադրությունը, որն արտացոլում էր աշխատանքի նպատակը, գործառույթները, որոշ վերապահումներով հաստատվում է 1958թ. դեկտեմբերի 30-ին, որից հետո սկսվում են աշխատանքները: Առ այսօր հրատարակվել է հինգ հատոր՝ ներկայացնելով հայ գրքի պատմությունը 1512-1930թթ: Ավարտական փուլում է գտնվում է 6-րդ հատորը, որը ներառում է 1931-1940թթ հրատարակությունները:

Հայ գրքի մատենագիտության կազմման աշխատանքները ենթադրում են.

-կազմողը պետք է տեսնի գիրքը և նկարագրությունը կատարի տիտղոսաթերթից: Տիտղոսաթերթի բացակայության դեպքում առաջնային են դառնում գրքի կազմի տվյալները: Եթե բացակայում են գրքի տիտղոսաթերթն ու շապիկը, ապա ելից տվյալները քաղվում են գրքի բովանդակությունից կամ այլ աղբյուրից՝ անպայման արձանագրելով աղբյուրը:

- նկարագրության ժամանակ առանձնացվում են բոլոր կարևոր տեղեկությունները՝ հեղինակ, թարգմանիչ, հրատարակիչ, կազմող, վերնագիր, տպագրության վայր, տարեթիվ, տպարան, հատորը, առկա լեզուն կամ լեզուները: Նշվում է, թե որերորդ հրատարակությունն է, գրքի գտնվելու վայրը և դասիչը:

⁷Հայ մատենագիտության պատմությունը, այդ թվում՝ հայ գրքի մատենագիտությունը, լավագույնս ներկայացված է Ռ. Իշխանյանի աշխատություններում: Տես Իշխանյան Ռ., Հայ մատենագիտության պատմություն, Պրակ Ա-Գ, Եր., 1964-1968՝

- կազմողն արձանագրում է նաև բոլոր կարևոր տեղեկությունները, որոնք կարող են նպաստել գիրքը լիարժեք ներկայացնելուն, կատարում է բանասիրական, պատմական ճշգրտումներ:

- առանձնացվում են ոչ միայն հայերեն, այլև հայերեն հատվածներ պարունակող օտարալեզու, ինչպես նաև երկլեզու կամ եռալեզու գրքերը, նաև հայատառ թուրքերեն գրքերը:

Արդյունքում՝ յուրաքանչյուր հատոր ժամանակագրական կարգով հնարավորինս ամբողջական ներկայացնում է հայ տպագիր արտադրանքը՝ տպագրված աշխարհի տարբեր անկյուններում: Հատորների վերջում արտացոլվում են անձնանունների, վերնագրային, առարկայական, աշխարհագրական, ինչպես նաև տպարանների ու մատենաշարերի ցանկերը՝ այբբենական կարգով: Կատարվող հսկայաձևավալ աշխատանքը առավելագույնս նպաստում է հայ գրքի և մշակույթի պահպանության համընդհանուր գործին:

20-րդ դարի վերջում և, հատկապես, 21-րդ դարում հայ գրքի պատմության մեջ տեղի են ունենում որակական նոր փոփոխություններ: Խոսքը տեղեկատվական նոր տեխնոլոգիաների և ավտոմատացման համակարգերի մասին է, որոնք ընդարձակում են գրքի պահպանության, խնամքի, հաջորդ սերունդներին փոխանցելու հնարավորությունները: Համակարգիչների մուտքը գրքերի աշխարհ հեղաշրջում է մինչ այդ եղած պատկերացումները, իսկ թղթային տարբերակի կողքին էլեկտրոնային գրքերի հայտնությունը հնարավորություն է տալիս ընդգրկել ընթերցողական լայն շրջաններ, ինչը, հատկապես 21-րդ դարի սկզբին, դառնում է լուրջ հիմնախնդիր: Գրքերի թվայնացման աշխատանքները գնալով ավելի մեծ ծավալներ են ընդգրկում՝ ամբողջական դարձնելով հայ գրքի պատմությունը:

Հայաստանի ազգային գրադարանը՝ որպես հայ գրատպության խոշորագույն պահոց, ստեղծում է հնարավոր բոլոր պայմանները՝ հայ տպագիր և էլեկտրոնային գիրքը մի ընդհանուր դաշտում ամփոփելու և ներկայացնելու համար: Ստեղծված տարաբնույթ էլեկտրոնային շտեմարանների շարքում առանձնանում է «Հայ գիրք» էլեկտրոնային շտեմարանը, ուր ներառված են 1512 թվականից մինչ այսօր աշխարհի տարբեր հատվածներում տպագրված հայերեն, հայատառ, ինչպես նաև հայերեն հատվածներ պարունակող գրքերը:

Նպատակը՝

1. Մեկ ամբողջական շտեմարանում ներկայացնել հայ գրքի պատմությունը՝ տեսանելի դարձնելով պատմության հարցականները և օրինաչափ զարգացման պատկերը:

2. Հավաքագրել աշխարհով մեկ սփռված հայերեն կամ հայերեն հատվածներ պարունակող օտարալեզու գրքերը՝ ապագայում կորուստներից խուսափելու նպատակով:
3. Ճշտել աշխարհով մեկ սփռված գրքերի աշխարհագրական տարածքները՝ նշելով յուրաքանչյուր գրքի գտնվելու վայրը, ինչպես նաև ֆիզիկական վիճակը:
4. Պահպանելով հեղինակային իրավունքի նորմերը՝ թվայնացնել գրքերը՝ ընթերցողական լայն լսարան ունենալու, ինչպես նաև հնամաշ գրքերը չվնասելու համար:

Շտեմարանում առանձնանում են մի շարք բազմալեզու հրատարակություններ, որոնց բնագիր լեզուներից մեկը հայերենն է: Ներառված են ատլասների, քարտեզների ժողովածուներ, հմայիլներ, կատալոգներ, պատկերագրքեր, բառարաններ, պատմական, գեղարվեստական, կրոնական, քաղաքական, մասնագիտական տարաբնույթ գրքեր՝ շուրջ 120.000 միավոր: Առանձնացված են փնտրման տարբեր ուղիներ՝ ըստ հեղինակի, վերնագրի, տարեթվի՝ համապատասխան այբբենական և ժամանակային դասավորվածության: Փնտրման այս ուղիները անմիջականորեն կապվում են միջազգային չափանիշներին համապատասխան կատարվող հեղինակավոր գրառումներին, ինչն էլ հնարավորություն է տալիս ստանալ լրացուցիչ տեղեկատվություն այս կամ այն հեղինակի, թեմայի վերաբերյալ: Մուտք գործելով Հեղինակավոր գրառումների դաշտ՝ ընթերցողը կարող է տեսնել, թե քանի գիրք է հրատարակել տվյալ հեղինակը, ինչ անուններով է հանդես եկել, ինչ թեմաներ կան և ինչպես են դրանք փոխկապակցված, կարող է տեսնել, թե ինչ գրքեր են ներառվել տվյալ թեմայով և ուսումնասիրել տվյալ գրքերի գրառումները⁸:

Օրինակ՝

ՈՒՐԲԱԹԱԳԻՐԸ /

Material type: Book

Publisher: Վենետիկ : [տպ. Հակոբ Մեղապարտի](#), 1512

Description: 124 էջ ; 16 սմ.

Subject(s): [Հայ հնատիպ գիրք](#) | [Միջնադարյան բժշկության](#) | [Աղոթքներ](#) | [ՀԱԳ](#)

Online resources: [Կարդալ անցանց](#)

MARC Preview: [Show](#)

Էլեկտրոնային շտեմարանը տեսանելի է դարձում գրքարվեստի պատմության տարբեր ժամանակահատվածները, ինչպես նաև հնարա-

⁸ Հղումը դրվում է որպես օրինակ: <http://haygirk.nla.am:8080/cgi-bin/koha/catalogue/search.pl?q=Թումանյան>

վորություն է տալիս կատարել վիճակագրական վերլուծություններ: Կատարվող աշխատանքների շնորհիվ հաճախ հայտնաբերվում են կազմակից գրքեր, որոնք առ այսօր գրացուցակներում չեն արտացոլվել: Ջուտ տեխնիկական աշխատանքներից զատ կատարվում են բանասիրական ուսումնասիրություններ՝ ճշտելով այս կամ այն գրքի հրատարակության տարեթիվը, տպարանը կամ հրատարակչությունը և այլ տվյալներ: Ընդհանուր առմամբ, «Հայ գիրք» էլեկտրոնային շտեմարանը օժտված է անսահմանափակ հնարավորություններով՝ հայ գիրքը ընթերցողին մատուցելու, ինչպես նաև տեղեկատվական բոլոր դաշտերից օգտվելու համար:

Հայաստանի ազգային գրադարանի և ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի աշխատակիցների ջանքերով լայնածավալ աշխատանքներ են տարվում գրքերի թվայնացման ուղղությամբ: Թվայնացումը կատարվում է համապատասխան ժամանակակից պահանջների: Բացի թվայնացման բուն գործընթացից աշխարհի խոշորագույն գրադարանների ազատ դիտման կարգավիճակով տեղադրված թվայնացված ֆոնդերից ներբեռնվում են հայերեն լեզվով գրքերի էլեկտրոնային տարբերակները:

2012-2015թթ «Հայ գիրք» էլեկտրոնային շտեմարան է ներառվել 2331 թվայնացված գիրք կամ 623.731 էջ: Վիճակագրական պատկերը հետևյալն է.

ՏԱՐԻ	ԱՆՈՒՆ	ԷՋ
2012	315	79.389
2013	641	163.100
2014	726	198.029
2015 (ներառյալ սեպտեմբեր ամիսը)	649	182.965
Ընդամենը	2331	623731

Եզրակացություն.

1. Հայ գրքի պատմությունը միանշանակորեն կապված է հայ գրատպության պատմության հետ:
2. 16-րդ դարից սկսած հայ գիրքն անցել է պատմական զարգացման երկարատև ճանապարհ՝ կատարելագործվելով և ձեռք բերելով այն հատկանիշները, որոնք այսօր ընդունելի են մեր կողմից:

3. Հայ գրքի պատմությունը միշտ գտնվել է ուսումնասիրողների ուշադրության կենտրոնում, որոնք պարբերաբար կազմել են մատենագիտական ցանկեր, ինչն էլ օժանդակել է հայ գրքի մատենագիտության պատմության ձևավորմանը:

4. 20-րդ դարի վերջում և 21-րդ դարում հայ գրքի պատմությունը թևակոխում է մի նոր փուլ՝ կապված տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և ավտոմատացման համակարգերի հետ, ինչն էլ հնարավորություն է տալիս պահպանել անցյալից մնացած մշակութային արժեքները և գրքերը հասանելի դարձնել ընթերցողական ավելի լայն շրջանակների:

5. «Հայ գիրք» էլեկտրոնային շտեմարանը 21-րդ դարի մշակութային ոլորտի կարևորագույն ձեռքբերումներից է, ինչը հնարավորություն է տալիս կուտակել ահռելի քանակի ինֆորմացիա, սպասարկել ընթերցողական լայն շրջանակների՝ առանց աշխարհագրական տարածքների սահմանափակման:

6. Հայ գրքի թվայնացման աշխատանքները դարաշրջանի պահանջն են:

MAYA GRIGORYAN

ARMENIAN BOOK IN THE CROSSROADS OF THE HISTORY

SHORT ESSAY

SUMMARY

The book as the most important communication value, has been estimated at all times. In different eras, when the Armenian people cling to the sources of salvation for the survival, the book and the writing have made their mission to save the nation, deposit of future generations to historical facts, scientific achievements, literary and artistic ideas. In the history of Armenian book is important the invention of typography, which allowed the development of a new level of art history. In the late 20 th century and 21 th century history book is entering a qualitatively new field of information related to automation and technology. History of digitizing books has become an integral part of the expanding range of readers, as well as becoming the defining issue of preservation of the most important books.